

ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА НАРОДУ НА ПОВСТАННЯ

*Запорізький гуманітарний коледж ЗНТУ ЦК “Правознавства та гуманітарних
дисциплін”*

Після Революції Гідності в українському суспільстві активізувалося обговорення проблеми законності зміни легальної влади шляхом реалізації народом свого активного волевиявлення. Для унеможливлення спекуляції даним питанням з боку політиків, блогерів, юристів існує необхідність детальніше розглянути суть права на повстання, яке, на жаль, не отримало належної уваги серед українських науковців.

Метою ж даної статті є дослідження світового досвіду нормативного закріплення індивідуального/колективного природного права особи/населення країни на повстання.

У преамбулі Загальної декларації прав людини Генеральної асамблеї ООН 1948 року закріплено, що “необхідно, щоб права людини охоронялися силою закону з метою забезпечення того, щоб людина не була змушена вдаватися як до останнього засобу до повстання проти тиранії і гноблення” [1]. У багатьох конституціях іноземних держав закріплено право на повстання. Наприклад, в Основному законі ФРН, що має гіркий досвід приходу нацистів до влади легальним шляхом, узурпації ними влади та розгортання Другої Світової Війни, у ч. 2 ст. 20 визначено: “Якщо інші засоби не можуть бути використані, всі німці мають право на опір кожному, хто спробує усунути цей лад” [2]. Звернемо увагу й на Балтійські країни. У ч. 2 ст. 54 Конституції Естонії 1992 року проголошено: “Кожен громадянин Естонії має право, за відсутності інших засобів, надавати спробам насильницького зміни конституційного ладу опір з власної ініціативи” [3]. Стаття 3 Конституції Литви 1992 року зафіксувала, що “народ і кожен громадянин має право протидіяти будь-кому, хто насильницьким шляхом посягає на незалежність, територіальну цілісність, конституційний лад Литовської держави” [4]. Схожі норми діють у США, Португалії, Греції, Словаччині, Чехії, Франції та деяких інших країнах.

Складність полягає у визначенні критеріїв, за якими звернення до немирного протесту проти влади можна визнати виправданим. Обов’язковою передумовою для нього повинно стати формування в країні диктаторського режиму та визнання його таким міжнародним співтовариством. Слід також враховувати й історичний контекст. Наприклад, в Україні ще за часів козацтва активно діяв принцип Фоми Аквінського *jus resistendi*, саме про нього йшлося у відомому документі Пилипа Орлика “Вивід прав України”. Сьогодні у ч. 3 ст. 5 Конституції України досить широко визначено: “Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові...” [6]. Населення нашої країни має врахувати сучасні тенденції в світі та запозичити світовий досвід – прямо визнати можливим захист конституційного ладу в країні свідомими громадянами, в тому числі шляхом активного опору владі (з встановленням носія цього права, умов та можливого механізму його реалізації).

Література:

1. Загальна декларація прав людини ООН: Міжнародний документ від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Основний Закон ФРН від 23.05.1949р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalportal.am/download/constitutions/83_ru.pdf.
3. Конституція Естонської Республіки від 28.06.1992р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/ru/text.jsp?file_id=423630.
4. Конституція Литовської Республіки від 25.10.1992р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/law/lit_konst1.htm.
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

